

SIGURNOST NOVINARA I MEDIJSKIH RADNIKA U BOSNI I HERCEGOVINI PREPORUKE VIJEĆA EVROPE

Odjel za saradnju u oblasti
slobode izražavanja

Novembar 2025.

Sufinansira
Evropska unija

EVROPSKA UNIJA

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Sufinansira i
implementira Vijeće Evrope

SIGURNOST NOVINARA I MEDIJSKIH RADNIKA U BOSNI I HERCEGOVINI PREPORUKE VIJEĆA EVROPE

ANIDA SOKOL

**Odsjek za saradnju u oblasti
slobode izražavanja**

Novembar 2025.

Ova studija je pripremljena uz finansijsku podršku Evropske unije i Vijeća Evrope. Sadržaj je isključiva odgovornost autora/autorke i ni u kom slučaju ne predstavlja zvanične stavove Evropske unije ili Vijeća Evrope.

Reprodukcija odlomaka (do 500 riječi) je odobrena, osim u komercijalne svrhe, sve dok se čuva cjelovitost teksta, odlomak se ne koristi izvan konteksta, ne pruža nepotpune informacije ili ne dovodi na drugi način u obmanu čitaoca u pogledu prirode, opsega ili sadržaja teksta. Izvorni tekst uvijek mora biti priznat na sljedeći način, „© Vijeće Evrope, godina izdanja“. Svi ostali zahtjevi koji se tiču reprodukcije/prevoda cijelog ili dijela dokumenta, trebaju se uputiti Odjelu za publikacije i vizuelni identitet Vijeća Evrope (F-67075 Strasbourg Cedex ili na e-mail publishing@coe.int).

Bilo koja druga prepiska koja se odnosi na ovu publikaciju treba biti upućena na adresu: Directorate General for Democracy and Human Dignity, Directorate for Democracy, Division for Cooperation on Freedom of Expression, Council of Europe, Avenue de l'Europe F-67075 Strasbourg Cedex, France - Tel. +33 (0)3 88 41 20 00

© Vijeće Evrope, 2026. Sva prava zadržana. Licencirano u Evropskoj uniji pod uvjetima.

Ova studija je proizvedena u novembru 2025. godine i odražava tadašnji pravni okvir i praksu.

Photo: ©Shutterstock

Sadržaj

O STUDIJI: ZAŠTO JE SIGURNOST NOVINARA VAŽNA?	5
PREPORUKE I STANDARDI VIJEĆA EVROPE ZA SIGURNOST NOVINARA	6
SIGURNOST NOVINARA U BOSNI I HERCEGOVINI	10
LEGISLATIVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR ZA ZAŠTITU NOVINARA I MEDIJSKIH RADNIKA U BIH	13
ANALIZA LEGISLATIVNOG I INSTITUCIONALNOG OKVIRA ZA ZAŠTITU NOVINARA U BIH NA OSNOVU PREPORUKA VIJEĆA EVROPE	18
PREPORUKE ZA UNAPREĐENJE SIGURNOSTI NOVINARA I MEDIJSKIH RADNIKA U BIH	23
Prevenција napada na novinare i medijske radnike	23
Zaštita novinara i medijskih radnika	24
Procesuiranje napada i prijetnji	24
Promocija medijskih sloboda i sigurnosti novinara	24
SLAPP tužbe i pravna zaštita novinara	24
Okruženje za novinare i medijske organizacije	25
SMJERNICE ZA NOVINARE, MEDIJSKE RADNIKE I MEDIJSKE REDAKCIJE	26
Smjernice za medijske redakcije	26
Smjernice za novinare i medijske radnike	27

I O STUDIJI: ZAŠTO JE SIGURNOST NOVINARA VAŽNA

Slobodni, nezavisni i profesionalni mediji predstavljaju jedan od osnovnih stubova demokratije. Novinari i medijski radnici imaju važnu ulogu u demokratskim procesima jer građanima trebaju da pruže tačne, pravovremene i nezavisne informacije, drže nosioce moći odgovornima i razotkrivaju korupciju, zloupotrebe i nepravdu. Ova uloga posebno je važna u slabim demokratijama obilježenim visokom korupcijom i slabom vladavinom prava, a u kojima su novinari i medijski radnici često jedini kritički glasovi i izvori informacija od javnog interesa. Da bi demokratija funkcionisala, građanima su potrebne pravovremene i pouzdane informacije na osnovu kojih mogu donositi informisane odluke u različitim sferama života.

■ Kako bi mediji mogli da obavljaju svoju funkciju "čuvara javnog interesa" – prateći rad izvršne, zakonodavne i sudske vlasti te drugih sfera društva – novinarima je potrebno slobodno i podsticajno okruženje za rad. Prijetnje, uznemiravanje i nasilje nad novinarima stvaraju klimu straha koja podstiče autocenzuru, ograničava istraživačko novinarstvo i podriva slobodu medija. Pored fizičkih napada, novinari se suočavaju i s psihološkim pritiscima, zastrašivanjem i online uznemiravanjem, političkim i finansijskim pritiscima, što utiče na njihovu profesionalnu nezavisnost i ličnu sigurnost.

■ Zaštita novinara zbog toga nije samo pitanje sigurnosti pojedinaca, već i obaveza države da osigura slobodu izražavanja, pravo javnosti na informacije, transparentnost i odgovornost institucija. U društvima gdje su novinari redovno izloženi prijetnjama ili napadima, građani mogu ostati uskraćeni za pouzdane informacije, što ugrožava javnu debatu, te transparentnost i odgovornost vlasti.

■ Prepoznajući vezu između sigurnosti novinara, slobode izražavanja i demokratije, Vijeća Evrope je razvilo smjernice i preporuke kako bi države članice uspostavile pravne, institucionalne i praktične mehanizme za zaštitu novinara i drugih medijskih aktera.

■ Studija o sigurnosti novinara u Bosni i Hercegovini i preporukama Vijeća Evrope je vodič za sigurnost novinara i medijskih radnika u BiH, i namijenjena je medijskog zajednici i donosiocima odluka. Ona ukazuje na obaveze države u zaštiti sigurnosti novinara, daje pregled najvažnijih preporuka Vijeća Evrope, analizira aktuelnu situaciju u BiH te pravni i institucionalni okvir zaštite novinara. Pored toga, studija razmatra zakonodavne okvire i institucionalne mehanizme u BiH u svjetlu preporuka Vijeća Evrope i upućuje šta je neophodno uraditi kako bi država usvojila preporuke u cilju unapređenja zaštite novinara i medijskih radnika i slobode izražavanja. Studija sadrži i preporuke za novinare i medijske redakcije za zaštitu sigurnosti i medijskih sloboda te je podsjednik i njima na obaveze države.

PREPORUKE I STANDARDI VIJEĆA EVROPE ZA SIGURNOST NOVINARA

Sigurnost novinara odavno je prepoznata od Vijeća Evrope kao temeljni dio zaštite slobode izražavanja i održavanja demokratske javne rasprave. Vijeće Evrope je razvilo skup standarda i preporuka za države članice kako bi ispunile svoje obaveze u vezi sa zaštitom slobode izražavanja i sigurnošću novinara.

■ Obaveze države u tom pogledu uključuju ne samo negativne obaveze — tj. dužnost države da ne ometa ostvarivanje prava na slobodu izražavanja — već i pozitivne obaveze, koje zahtijevaju od država da poduzmu proaktivne mjere kako bi se osiguralo da se ovo pravo može u potpunosti ostvariti.¹ Na temelju Preporuke CM/Rec(2016)4 Vijeća Evrope o zaštiti novinarstva i sigurnosti novinara i drugih medijskih aktera, na primjer, države bi trebale uspostaviti sveobuhvatan zakonodavni okvir koji omogućava novinarima i drugim medijskim akterima da efikasno i bez straha doprinose javnoj raspravi. Osim toga, države moraju poduzeti preventivne ili zaštitne mjere — a tamo gdje je potrebno, i sankcionirati prekršaje — kada vlasti znaju ili bi morale znati za stvarnu i neposrednu prijetnju.²

■ Evropski sud za ljudska prava (ESLJP) tumači član 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima, koji garantira slobodu izražavanja, kao nametanje pozitivnih obaveza državama da štite novinare. Sud je osuđivao neuspjeh država u sprečavanju napada, istraživanju ubistava i napada, te u zaštiti novinara od uznemiravanja. Na primjer, u predmetu *Dink protiv Turske* (2010), Sud je utvrdio da turske vlasti nisu ispunile svoju pozitivnu obavezu da zaštite život novinara Hrant Dinka, iako su znale za ozbiljne prijetnje kojima je bio izložen.³ Sud je također razvijao snažne standarde u vezi zaštite izvora, nadzora, pretraga redakcija i ograničenja izvještavanja u javnom interesu. Na primjer, u predmetu *Goodwin protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Evropski sud za ljudska prava utvrdio je da je zaštita novinarskih izvora osnovni uvjet slobode medija i da se ne može ograničiti osim u izuzetnim okolnostima, kada postoji prevladavajući javni interes.⁴

■ Deklaracija Odbora ministara Vijeća Evrope o zaštiti novinarstva i sigurnosti novinara i drugih medijskih aktera, usvojena 30. aprila 2014. godine, također je pozvala države članice da ispune svoje pozitivne

1. Anida Sokol i Lejla Gačanica, *Zaštita medijskih sloboda u Bosni i Hercegovini*. Korac za evropskoj integraciji. Mediacentar Sarajevo, 2025. https://media.ba/sites/default/files/zastita_medijskih_sloboda_u_bih_-_web_pages_1.pdf

2. Vijeće Evrope. *Preporuka CM/Rec(2016)41. Komiteta ministara zemljama članicama o zaštiti novinarstva i bezbjednosti novinara i ostalih medijskih aktera*.

3. Evropski sud za ljudska prava. *Dink protiv Turske*, Aplikacija br. 2668/07, 2010.

4. Evropski sud za ljudska prava. *Goodwin protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Aplikacija br. 17488/90, 1996.

obaveze zaštite novinara i drugih medijskih aktera od bilo kojeg oblika napada i da okončaju nekažnjivost, u skladu s Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i imajući u vidu sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava. Deklaracija je skrenula pažnju na alarmantni porast zastrašivanja, uznemiravanja i ubistava novinara, kao i na nove rizike u digitalnoj sferi. Također je pozvala države članice da najmanje jednom u dvije godine preispitaju usklađenost domaćih zakona i praksi s ovim obavezama i osiguraju da pravni okviri i prakse organa za sprovođenje zakona budu u potpunosti u skladu s međunarodnim standardima ljudskih prava.⁵

■ Obaveze države za zaštitu novinara i drugih medijskih aktera detaljno su definisane u Preporuci CM/Rec(2016)4 Odbora ministara o zaštiti novinarstva i sigurnosti novinara i drugih medijskih aktera, koja predstavlja i glavne smjernice Vijeća Evrope za države članice u pogledu sigurnosti novinara.⁶ U preporukama su obaveze država organizirane u četiri međusobno povezane oblasti djelovanja: prevencija, zaštita, procesuiranje i promocija. Ovi stupovi definišu puni spektar dužnosti države u zaštiti novinara i medijskih radnika, od rješavanja osnovnih uzroka prijetnji, preko osiguravanja odgovornosti za počinjene zločine, do stvaranja okruženja u kojem novinari i drugi medijski radnici mogu slobodno djelovati. Preporuke također naglašavaju da prijetnje novinarima često predstavljaju rani pokazatelj šireg rizika za ljudska prava i demokratske slobode, što dodatno ističe važnost zaštitnih mjera.

■ Prvi stub, koji se često izostavlja, jeste prevencija, pri čemu je odgovornost države da uspostavi uvjete koji smanjuju rizike za novinare prije nego što prijetnje ili napadi nastupe. Države članice su obavezne štiti medijsku nezavisnost i pluralizam, uključujući javne i lokalne medije, koji su, kako se navodi, važni za povoljno okruženje slobode izražavanja. Od država članica se također zahtijeva uspostavljanje sveobuhvatnog zakonodavnog okvira koji obuhvata zaštitu pristupa informacijama, privatnosti i podataka, povjerljivosti i sigurnosti komunikacija, te zaštitu novinarskih izvora i izviđača. Zakonodavni okvir, koji se odnosi i na odredbe krivičnog prava za zaštitu fizičke i moralne cjelovitosti osobe, treba se efikasno provoditi na način koji prepoznaje posebnu ulogu novinara i drugih medijskih aktera u demokratskom društvu. Preporuke se ne oslanjaju isključivo na fizičku sigurnost, već i na zaštitu radnih prava novinara, čije kršenje može dovesti do narušavanja novinarskih standarda, kao i na posebnu zaštitu novinarki od rodno zasnovanog nasilja.

■ U preporuci se ističe i obaveza da se zakoni koji mogu uticati na rad novinara i drugih medijskih aktera, poput zakona o kleveti, ekstremizmu i nacionalnoj sigurnosti, redovno preispituju, a takve preglede trebaju provoditi nezavisna tijela. Naglašava se da o takvim procesima mora postojati transparentnost, javne rasprave i učešće civilnog društva. Države moraju biti oprezne kada primjenjuju zakone koji ograničavaju slobodu izražavanja, kako se ti zakoni ne bi zloupotrebili ili primjenjivali preširoko protiv novinara, medijskih aktera ili građana. To znači da pravni okvir mora biti jasan i precizan, posebno kada se radi o nadzoru ili presretanju komunikacija, tj. praćenje privatnih razgovora, poruka ili elektronske pošte.

■ U dijelu koji se tiče zaštite, obaveza države jeste da osigura efikasne i pravovremene zaštitne mjere za novinare koji se nalaze u riziku. U tom smislu nisu dovoljni samo zakonodavni okviri kojima se kriminalizira nasilje nad novinarima, već moraju postojati mehanizmi da se oni sprovedu kao i da se obezbijedi nadoknada štete za žrtve. Veoma je važno naglasiti da se u preporuci prepozna odgovornost države da spriječi napade kada se zna ili bi trebalo da se zna za neposredne prijetnje, i da je država dužna obezbijediti, između ostalog, policijsku zaštitu ili dobrovoljnu evakuaciju. Zemljama članicama se preporučuje da podrži

5. Vijeće Evrope. *Deklaracija Komiteta ministara o zaštiti novinarstva i sigurnosti novinara i drugih medijskih aktera*. Strasbourg, 30. april 2014.

6. Vijeće Evrope. *Preporuka CM/Rec(2016)41. Komiteta ministara zemljama članicama o zaštiti novinarstva i bezbjednosti novinara i ostalih medijskih aktera*.

mehanizme ranog upozorenja i brze reakcije, poput telefonskih linija ili hitnih kontakt tačaka za novinare, a ukoliko takve sisteme provodi država, u preporuci se naglašava da je važno uključiti nadzor civilnog društva. Uključivanje civilnog društva se smatra važnim dijelom transparentnog i inkluzivnog procesa te praćenja rada institucija u pogledu zaštite novinara.

■ Dio preporuka koji se odnosi na zaštitu uključuje i procesne garancije za novinare koje vlasti pritvore, kao što je pravo na pristup advokatu, medicinsku njegu i mogućnost osporavanja pritvora pred sudom. Preporučuje se obuka i uvođenje protokola za sve državne vlasti kako bi se osigurala njihova svijest o obavezama prema ljudskim pravima i humanitarnom pravu, s posebnim naglaskom na rizike povezane sa spolom. Države moraju spriječiti i zloupotrebu pravnih, administrativnih ili regulatornih mjera u cilju zastrašivanja ili utišavanja novinara, kao što su uznemiravanja kroz akreditacije, registraciju ili poreske sheme.

■ Četvrti dio preporuka naglašava važnost promocije, da se radi na osvještavanju, obrazovanju i širenju standarda i najboljih praksi u zaštiti sigurnosti novinara. U preporuci se dodaje da je važno podizati svijest o prijetnjama novinarima i o značaju slobode medija, kroz javne kampanje, obrazovne programe i međunarodne događaje poput Svjetskog dana slobode medija. Također se državama članicama preporučuje da distribuiraju preporuke i uključe njihove principe u obuke za studente novinarstva i profesionalni razvoj.

■ Jedan od doprinosa ove preporuka je proširenje koncepta onih koji trebaju biti zaštićeni. Dok su raniji standardi često ograničeni na profesionalce u tradicionalnim medijima, ovaj dokument prepoznaje da u savremenom medijskom okruženju širok spektar aktera doprinosi javnoj raspravi. Freelanceri, blogeri, online komentatori, građanski novinari i drugi koji prikupljaju i objavljuju informacije od javnog interesa suočavaju se sličnim rizicima i stoga bi trebali biti obuhvaćeni zaštitom. Dokument prepoznaje i rad civilnog društva kao važan za nadzor provedbe zaštite novinara i drugih medijskih radnika, te zaštitu novinarki od rodno zasnovanog nasilja kao poseban segment zaštite novinara.

■ Pored ova četiri stuba sigurnosti – prevencija, zaštita, procesuiranje i promocija – u preporukama se prepoznaje i važnost okruženja koje omogućava novinarima i drugim medijskim akterima da djeluju slobodno i sigurno, što zahtijeva pristup informacijama, zaštitu pluralizma, raznolikost vlasništva medija i nezavisnost regulatornih tijela. U preporuci se također upozorava na situacije u kojima strah od pravnih, društvenih ili političkih posljedica ograničava djelovanje novinara. U tom smislu, u preporuci se upozorava da nerazmjerna ili proizvoljna upotreba zakona, nadzora, uznemiravanja ili ekonomskog pritiska može obeshrabriti novinare da izvještavaju o pitanjima od javnog interesa, čime se osiromašuje javni diskurs i zbog čega se od država zahtijeva proporcionalnost, uzdržanost i adekvatne zaštite pri primjeni zakona.

■ Jedan od najznačajnijih nedavnih dokumenata u okviru zaštite rada i sigurnosti novinara odnosi se na SLAPP postupke (strategic lawsuits against public participation). Ovi institucionalni postupci, najčešće tužbe protiv novinara i medijskih radnika, pokreću moćni pojedinci, korporacije ili političke figure ne radi dostizanja pravde, već kako bi ušutkali novinare i druge aktere od javnog interesa kroz dugotrajne i skupe pravne procese. Vijeće Evrope ovakve postupke prepoznaje kao direktnu prijetnju medijskim slobodama i oblik uznemiravanja koji može imati zastrašujući učinak na medijske slobode.

■ Preporuka CM/Rec(2024)2 o suzbijanju zloupotrebe strateških tužbi protiv javnog učešća pruža sveobuhvatan set mjera za sprječavanje i rješavanje zloupotreba u parničnim postupcima. Prema Preporuci, tužba se može smatrati SLAPP-om ako ispunjava nekoliko ključnih kriterija, primjerice ako tužitelj koristi neravnotežu moći, poput finansijske prednosti ili političkog i društvenog utjecaja, kako bi vršio pritisak na tuženog. Argumenti i zahtjevi su često neutemeljeni, neproporcionalni ili pretjerani, a postupci uključuju taktike koje povećavaju troškove i otežavaju odbranu tuženog, poput odgađanja postupaka, odabira

nepovoljnih foruma ili pokretanja žalbi bez realne šanse za uspjeh. U tužbama se često ciljaju pojedinci umjesto organizacija, uz povremene javne kampanje zastrašivanja, diskreditacije ili pritiska. Jedan od indikatora je i odbijanje tužitelja da koristi mehanizme za rješavanje spora, poput, na primjer, samoregulacije u medijima, što dodatno potvrđuje da je cilj tužbe ugasiti slobodu izražavanja ili ograničiti javnu debatu, a ne ostvariti zaštitu prava, poput zaštite od klevete. Takve tužbe mogu stvoriti finansijski teret i stres koji negativno utječu na profesionalne standarde i sigurnost novinara.

■ Preporuka sadrži smjernice za države članice kako bi se spriječile i suzbile SLAPP tužbe. Države bi trebale uspostaviti zakonodavni okvir koji sprječava zloupotrebu pravnih postupaka koji ograničavaju slobodu izražavanja ili javno učešće, te osigurati procesne garancije, mogućnost ranog odbacivanja SLAPP tužbi, kao i privremenog obustavljanja postupaka dok se donosi odluka. Države bi također trebale osigurati naknadu troškova i štete, obavezu da tužitelj snosi troškove ako se utvrdi zloupotreba tužbe, te uvesti ograničenja troškova i odšteta kako bi se spriječio finansijski pritisak na tužene.

■ Poseban naglasak stavljen je na i zaštitu i podršku žrtvama SLAPP-a, uključujući pravnu, finansijsku, psihološku i praktičnu podršku, kao i pristup informacijama o dostupnim resursima. Pored toga, države bi trebale osigurati transparentnost i javnu evidenciju SLAPP slučajeva, te omogućiti edukaciju, trening i podizanje svijesti među sudijama, pravnicima, novinarima i javnošću o opasnostima SLAPP-ova i njihovom utjecaju na demokratiju. U preporuci se također pozivaju države na koordinaciju i međunarodnu saradnju, razmjenu praksi, informacija i ekspertize, te uključivanje svih relevantnih aktera.

■ Pored ovih preporuka važno je spomenuti i Preporuku CM/Rec(2018)2, koja se bavi odgovornostima platformi, pružatelja hostinga i drugih posrednika u zaštiti slobode izražavanja.⁷ Iako njezin primarni fokus nije na novinarstvu, preporuka ima jasne implikacije za slobodu izražavanja i sigurnost novinara. Preporuka naglašava da platforme moraju osigurati transparentnost, odgovornost i efikasne mehanizme zaštite za korisnike, a što uključuje i novinare koji su pogođeni nezakonitim sadržajem ili zloupotrebama. Također, platforme ne bi smjele ograničavati slobodu izražavanja, što je posebno važno imajući u vidu slučajeve uklanjanja medijskog sadržaja bez opravdanja. Iako se mediji ne spominju kao posebna kategorija niti njihov sadržaj ima prioritet, ova preporuka je značajna imajući u vidu djelovanje medija i novinara online i veliki broj mrzilačkog sadržaja online i uznemiravanja, uključujući i online prijetnje, usmjerenog prema njima. U praksi, to znači da novinari koji se suočavaju s online uznemiravanjem trebaju imati pristup kanalima za prijavu i efikasne procedure uklanjanja nezakonitih prijetnji.

■ Evidentiranje napada na novinare važno je i za prevenciju i uspostavu efikasnih mehanizama. Vijeće Evrope je pokrenulo Platformu za promociju zaštite novinarstva i sigurnosti novinara, koja je počela s radom 2015. godine.⁸ Platforma funkcionira kao sistem za upozorenja u stvarnom vremenu, putem kojeg partnerske organizacije, međunarodne i regionalne nevladine organizacije, mogu prijaviti ozbiljne prijetnje ili napade na novinare u bilo kojoj državi članici. Ova upozorenja se javno objavljuju i prosljeđuju relevantnoj vladi, koja je pozvana da odgovori informacijama o poduzetim mjerama. Godišnji izvještaji Platforme omogućavaju prikupljanje podataka, identifikaciju ponavljajućih obrazaca i formuliranje preporuka u cilju prevencije i zaštite sigurnosti novinara.

7. Vijeće Evrope, *Preporuka CM/Rec(2018)2 o ulogama i odgovornostima internet posrednika*, usvojena 11. jula 2018. godine.

8. Vijeće Evrope, *Platforma za promociju zaštite novinarstva i sigurnosti novinara*, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/media>.

II SIGURNOST NOVINARA U BOSNI I HERCEGOVINI

Sigurnost novinara u Bosni i Hercegovini predstavlja jedan od najvećih izazova za medijske slobode. Napadi, prijetnje i uznemiravanje i dalje su učestali i u velikoj mjeri neriješeni, što ozbiljno utiče na profesionalni rad novinara i medijskih radnika i na pravo građana na pouzdane informacije. Broj prijavljenih slučajeva svake godine pokazuje da se novinarstvo tretira kao profesija visokog rizika, posebno kada novinari istražuju korupciju, organizirani kriminal ili zloupotrebu političke moći, te kada kritiziraju vlast ili izvještavaju o tabu temama. Napadi variraju od uvreda i prijetnji na društvenim mrežama, zastrašivanja i političkih pritisaka, do fizičkih napada i institucionalnog uznemiravanja. U posljednjih nekoliko godina zabilježeni su i primjeri institucionalnog uznemiravanja, što pokazuje da uznemiravanje ne dolazi samo od pojedinaca već i od institucija koje bi trebale da novinare i medijske radnike štite.

■ Prema podacima Udruženja BH novinari, godišnje se registrira između 60 i 80 kršenja prava novinara, od verbalnih prijetnji i online uznemiravanja do fizičkih napada i oštećenja imovine. U 2023. godini zabilježeno je 87 slučajeva prijetnji, napada i kršenja prava novinara, od kojih su prijetnje varirale od prijetnji smrću do političkog pritiska, a samo 25,4% prijavljenih slučajeva riješeno je u korist novinara i medija.⁹ Od oktobra 2023. do jula 2024. godine evidentirano je 50 novih slučajeva kršenja medijskih sloboda i prijetnji novinarima. U prethodnim godinama evidentirano je 79 slučajeva u 2022., 70 slučajeva u 2021. i 69 u 2020., što pokazuje trend rasta.¹⁰ Fizički napadi na novinare potvrđuju rizike s kojim se novinari i medijski radnici suočavaju u svom radu. Tokom 2025., naprimjer, zabilježen je napad na novinare CIN-a u Brčkom dok su obavljali svoj novinarski zadatak, nakon čega je potvrđena optužnica protiv osobe koja je napala novinarsku ekipu.¹¹

■ Veliki dio prijetnji odnosi se na online uznemiravanje ali i na verbalne napade od političara i javnih zvaničnika, koji podstiču neprijateljsku klimu prema medijima. Politički lideri, posebno u Republici Srpskoj, godinama vode kampanje delegitimizacije, predstavljajući nezavisne medije kao „strane agente” ili „neprijatelje naroda”. Novinari koji izvještavaju kritički o radu vlasti se često verbalno napadaju i

9. Initiative for Monitoring the European Integration of Bosnia and Herzegovina. (2024). Alternative report on Bosnia and Herzegovina's progress on the European Union membership path (April 2023 – July 2024). <https://eu-monitoring.ba/site/wp-content/uploads/2024/10/Alen-ENG-web.pdf>

10. Anida Sokol, (2025). Media Dataset – Bosnia and Herzegovina [Dataset]. Foundation „Mediacentar”, Peace Institute.

11. CIN. 2025. *Površena optužnica za napada na ekipu CIN-a*. <https://cin.ba/potvrđena-optužnica-za-napad-na-ekipu-cin-a-u-brckom/>

omalovažavaju tokom press konferencija. U takvom okruženju prijetnje novinarima nisu izolirani incidenti već dio šire strategije gušenja slobode izražavanja i odgovornosti. Prisutne su i strateške tužbe protiv javnog učešća (SLAPP), koje se koriste za zastrašivanje novinara civilnim tužbama, što dovodi do dugotrajnih sudskih procesa i visokih finansijskih troškova. Od oko hiljadu predmeta za klevetu protiv novinara i medijskih radnika, koje je Misija OSCE-a analizirala u periodu od 2016. do 2019. godine, značajan dio tužbi podnijeli su političari ili visoki zvaničnici. Te tužbe su se odnosile na sadržaje od javnog interesa, kao što su izvještaji o nepotizmu i korumpiranosti zvaničnika, njihovoj povezanosti ili umiješanosti u zločine počinjene tokom sukoba 1992–1995. godine, kao i u organizovani kriminal. Veliki broj tužbi je odbacivan, a zabilježeni su i slučajevi u kojima su visoki zvaničnici podnosili veći broj tužbi, najčešće protiv istih medija ili novinara, zbog izvještavanja o njihovom radu.¹²

■ U 2023. godini Republika Srpska kriminalizirala je klevetu, što je dodatno uticalo na rad medija i izazvalo samocenzuru među medijskim radnicima i njihovim sagovornicima. Iako do sada nije pokrenut nijedan sudski postupak za krivično djelo kleveta, postoje primjeri u kojima su novinari i novinarke ispitivani u svojstvu osumnjičenih zbog prijava za ovo djelo. Medijske organizacije i međunarodne institucije osudile su ove zakonske odredbe kao direktan napad na slobodu medija i izražavanja, te pozvale vlasti u Republici Srpskoj da ih povuku.

■ Pored toga zabilježeni su i slučajevi institucionalnog maltretiranja, koji ukazuju da pritisci ne dolaze samo od pojedinaca već da se koriste i institucionalni mehanizmi da se vrši pritisak na medije. U februaru 2023. godine banjalučki novinar Nikola Morača priveden je zbog izvještavanja o policijskim istragama, na osnovu člana 337. Krivičnog zakonika Republike Srpske o povredi tajnosti postupka. Pozvan je na informativni razgovor, a kada je odbio otkriti svoj izvor, dobio je status osumnjičenog i policija mu je oduzela mobilni telefon, koji mu je naknadno vraćan.¹³ Avdo Avdić, urednik portala Istraga.ba, višestruko je bio meta prijetnji zbog istraživačkih tekstova o organiziranom kriminalu i povezanosti političara s kriminalnim mrežama. U junu 2024. godine saslušan je u prostorijama Državne agencije za istragu i zaštitu (SIPA), po nalogu Tužilaštva Bosne i Hercegovine, u vezi sa izvorima u istraživanju o korupciji i kriminalu. Novinarska udruženja ocijenila su ovo saslušanje kao direktnu prijetnju slobodi izražavanja.¹⁴

■ Nataša Miljanović Zubac, novinarka RTRS-a, uhapšena je u avgustu 2025. u Trebinju na osnovu člana 164. Krivičnog zakona BiH, koji propisuje krivičnu odgovornost za odavanje tajnih podataka. Prilikom hapšenja izvršen je pretres njene kuće, a oduzeti su uređaji koje je koristila u radu. Novinarka je zadržana tokom noći u pritvoru Sudu BiH, iako zakon predviđa izuzetak za zviždače: krivično djelo ne postoji ako je objavljeni tajni podatak sadržajno usmjeren na otkrivanje nepravilnosti u organizovanju, djelovanju ili vođenju službe.¹⁵ Sud BiH kasnije je utvrdio da nema osnovane sumnje za krivično djelo za određivanje mjera zabrane. Hapšenje je izazvalo osude domaćih i međunarodnih novinarskih organizacija, koje su ga ocijenile pokušajem gušenja slobode medija.

■ Zabilježeni su brojni primjeri online uznemiravanja od strane različitih aktera, uključujući i prijetnje smrću. Online uznemiravanje posebno pogađa novinarke, koje su izložene mizoginim uvredama, prijetnjama smrću i kampanjama diskreditacije. Takvi slučajevi uglavnom ostaju neprocesuirani jer se u tužilaštvima ne tretiraju kao krivična djela. Digitalno uznemiravanje ostavlja novinare izloženim

12. UN. *Pravo na slobodu mišljenja i izražavanja. Sigurnost novinara i pristup informacijama u Bosni i Hercegovini*. 2022. <https://bosniaherzegovina.un.org/sites/default/files/2022-09/Report%20-%20Safety%20of%20journalists%20and%20access%20to%20information%20in%20Bosnia%20and%20Herzegovina%20-BHS.pdf>

13. Jovana Kisin Zagajac, 2025. *Pravna analiza hapšenja Miljanović Zubac: Upozorenje za slobodu medija*. Media.ba

14. MCOOnline Redakcija. *Avdo Avdić: Sporno je što se saslušanje uvodi kao praksa*. Media.ba. <https://media.ba/bs/vijesti-i-dogadaji-vijesti/avdo-avdic-sporno-je-sto-se-saslusavanje-uvodi-kao-praksa>

15. Jovana Kisin Zagajac, 2025. *Pravna analiza hapšenja Miljanović Zubac: Upozorenje za slobodu medija*. Media.ba

psihološkom nasilju, što može dovesti do toga da mnogi pribjegavaju autocenzuri i ograničavaju svoju online prisutnost.

■ Dodatne prepreke radu medija predstavljaju političko uplitanje u njihov rad, finansijska nestabilnost, kršenje radnih prava i poteškoće u dobijanju informacija. Uprkos tome što BiH ima razvijene zakone za slobodan pristup informacijama, oni se i danas u potpunosti ne primjenjuju, pa novinari teško dolaze do potrebnih podataka, što dodatno opterećuje njihov rad. Dobivanje informacija ovisi o instituciji, ali i o mediju koji šalje upit, kao i o vrsti traženih informacija, te zakonska osnova nije garancija da će novinar i javnost moći pristupiti informacijama.¹⁶ Pored toga, zabilježeni su i slučajevi u kojima im je pristup javnim skupovima bio onemogućen, na primjer tokom lokalnih izbora, što također ugrožava rad medijskih djelatnika, kao i slučajevi u kojima se odgovori i pristup informacijama pružaju samo podobnim medijima.

■ Novinari često navode da su politički pritisci i uplitanje u rad medija, kroz finansijske obrasce ili medijsko vlasništvo, najveća prepreka njihovom radu.¹⁷ Nedovoljno razvijene garancije uredničke nezavisnosti, netransparentna i arbitrarna dodjela sredstava kroz javne budžete, imenovanja rukovodećih osoba na funkcije u javnim medijima, te skriveno medijsko vlasništvo dovode do političkog utjecaja i pritisaka. U okolnostima slabo razvijenog medijskog tržišta i velikog broja medija, kao i zbog nezaštićenih radnih prava, mediji i novinari često pribjegavaju autocenzuri i kritički ne propituju teme od javnog interesa.

■ Okruženje u kojem novinari rade karakteriziraju nedostatak povjerenja i niska medijska pismenost. Također ga obilježava nesigurno tržište rada, što je posebno izraženo u posljednjoj godini uslijed suspenzije grantova medijima, kao i zatvaranja velikih medijskih kuća, poput Al Jazeera. Sve ovo doprinosi nesigurnosti novinara i medijskih radnika u BiH i utiče na njihov rad u službi javnog interesa.

16. UN. *Pravo na slobodu mišljenja i izražavanja. Sigurnost novinara i pristup informacijama u Bosni i Hercegovini*. 2022.

<https://bosniaherzegovina.un.org/sites/default/files/2022-09/Report%20-%20Safety%20of%20journalists%20and%20access%20to%20information%20in%20Bosnia%20and%20Herzegovina%20-BHS.pdf>

17. Ibid.

III

LEGISLATIVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR ZA ZAŠTITU NOVINARA I MEDIJSKIH RADNIKA U BIH

Pravni okvir Bosne i Hercegovine za zaštitu novinara ocijenjen je kao nedovoljan za odgovor na specifične potrebe profesije i zahtjeve digitalnog okruženja. Krivični zakoni u BiH ne prepoznaju napade na novinare kao posebna krivična djela, a tužioci se suočavaju s poteškoćama u vođenju postupaka u slučajevima online uznemiravanja i zlostavljanja zbog neadekvatnih zakonskih odredbi. Ne postoji državna strategija za zaštitu novinara i medijskih sloboda, niti posebne policijske jedinice za zaštitu novinara. Tek nedavno, na inicijativu međunarodnih organizacija, uspostavljena je mreža kontakt tačaka u tužilaštvima i policiji čiji je zadatak da se bavi slučajevima napada na novinare. Dosad su tužioci napade često tretirali kao prekršaje, čak i kada je jasno da ometaju pravo javnosti na informiranje, a mnogi su slučajevi odbačeni zbog navodnog nedostatka elemenata krivičnih djela.

■ Pravni okvir Bosne i Hercegovine koji se odnosi na zaštitu novinara prvenstveno je regulisan Krivičnim zakonom Bosne i Hercegovine, zajedno s krivičnim zakonima entiteta: Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske. Ovi zakonski akti propisuju različita krivična djela koja se mogu primijeniti u slučajevima koji uključuju novinare, poput ugrožavanja sigurnosti, iako ne prepoznaju napade na novinare kao zasebna krivična djela.

■ Članom 183. Krivičnog zakona FBiH¹⁸, naprimjer, zabranjeno je ugrožavanje sigurnosti prijetnjom napadom na život ili tijelo određene osobe, kao i učestalo praćenje, uznemiravanje ali i ugrožavanje sigurnosti bliskih osoba onoga ko je predmet napada. Članom 150. Krivičnog zakona RS propisana je kazna za ugrožavanje sigurnosti neke osobe ozbiljnom prijetnjom da će njega ili njemu blisko lice lišiti života, teško tjelesno povrijediti ili nanijeti zlo podmetanjem požara, eksplozijom ili nekom drugom općeopasnom radnjom ili sredstvom.¹⁹ Zakoni o javnom redu i miru također zabranjuju verbalne i fizičke napade te prijetnje protiv osoba, ali postojanje zabrana u krivičnim zakonima i zakonima o javnom redu i miru omogućava i različitu praksu i tumačenje.²⁰

■ Pored toga, seksualno uznemiravanje zabranjeno je Zakonom o zabrani diskriminacije²¹, u kojem se definiše kao svaki oblik neželjenog verbalnog, neverbalnog ili fizičkog ponašanja spolne prirode čiji je cilj ili

18. Krivični zakon FBiH.

19. Krivični zakon RS.

20. Anida Sokol i Maja Čalović. *Regulacija štetnog sadržaja na internetu u Bosni i Hercegovini: Između slobode izražavanja i štete po demokratiju*. Mediacentar Sarajevo.
https://media.ba/sites/default/files/bos_regulacija_stetnog_sadrzaja_na_internetu_-_web_pages.pdf

21. Zakon o zabrani diskriminacije BiH.

efekat povreda dostojanstva osobe, posebno kada stvara zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje, što je posebno važno u slučajevima uznemiravanja novinara. Krivični zakon FBiH nedavno je dodatno izmijenjen radi bolje zaštite od rodno zasnovanog nasilja, kao i učinkovitijeg procesuiranja krivičnih djela izvršenih putem informacijsko-komunikacijskih tehnologija, što je važno i u slučajevima uznemiravanja novinarki.

■ Međutim, uprkos postojanju različitih zakonskih odredbi kojima se mogu procesuirati napadi i uznemiravanja novinara, iskustva novinara i izvještaji relevantnih organizacija upućuju na to da ti napadi i uznemiravanja do sada često nisu adekvatno procesuirani. Organi reda često su pokazivali nedostatak hitnosti i posvećenosti u rješavanju slučajeva koji uključuju novinare, nisu davali takvim slučajevima prioritet ili su ih odbacivali kao slučajeve u kojima nema prekršajnih ili krivičnih odredbi. Napadi na novinare se često klasifikuju kao prekršaji poput „narušavanja javnog reda“, umjesto da budu prepoznati kao ozbiljna krivična djela protiv medijskih profesionalaca. Novinari navode da policija izlazi na teren, ali da se slučajevi, naročito oni online, često odbacuju jer tužiocima tvrde da nema elemenata krivičnog djela.²²

■ Ova neodlučnost može se pripisati različitim faktorima, uključujući političke pritiske, nedostatak resursa, nedovoljnu obuku za rukovanje slučajevima vezanim za medije ali i izostanku učinkovitih zakonskih odredbi. Dodatni izazovi leže u zakonskim uvjetima za kvalifikaciju djela ugrožavanja sigurnosti, jer prijavljene online komunikacije protiv novinara često sadrže uvredljiv ili poluprijeteći sadržaj, ali ne zadovoljavaju sve zakonske elemente krivičnog djela. Kao rezultat toga, mnogi slučajevi ostaju neistraženi ili se zatvaraju bez značajnijih pravnih posljedica, što doprinosi klimatu nekažnjivosti.

■ Odgovor sudstva u slučajevima koji uključuju novinare je sličan. Čak i kada slučajevi dođu do suda, rezultati često nisu povoljni za uključene novinare. Podaci Udruženja BH novinari pokazuju, naprimjer, da samo oko 27% takvih slučajeva završava odlukama koje idu u korist novinarima, što ukazuje na značajan nedostatak podrške sudstva medijskim profesionalcima.²³

■ Pokušaji izmjena Krivičnog zakona kako bi se napadi na novinare prepoznali kao posebna krivična djela nisu bili uspješni. Izvještaj Ujedinjenih nacija iz 2022. godine uputio je na potrebu za izmjenama krivičnih zakona u cijeloj Bosni i Hercegovini kako bi se definisalo posebno krivično djelo povezano s napadima na novinare.²⁴ Izvještaj navodi da bi takav zakonski okvir osigurao efikasniji odgovor na prijetnje i nasilje prema novinarima, u skladu s međunarodnim standardima ljudskih prava koje države trebaju poštovati.

■ Civilno društvo u BiH kontinuirano zagovara priznavanje napada na novinare kao zasebnih krivičnih djela koja zaslužuju posebnu zakonsku zaštitu, s ciljem bolje zaštite i efikasnijeg odgovora na napade i prijetnje s kojima se novinari suočavaju, te kako bi takva djela bila adekvatno sankcionisana. Udruženje BH novinari, na primjer, 2019. podnijelo je prijedlog za izmjenu Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine i krivičnih zakona entiteta. Prijedlog je imao za cilj uspostaviti posebnu kategoriju krivičnih djela koja se odnose na napade na novinare, s ciljem pružanja pojačane zakonske zaštite novinarima u obavljanju njihovih profesionalnih dužnosti i prepoznavanja specifične prirode djela počinjenih protiv njih.

■ Još jedan izazov u cilju bolje prevencije i zaštite novinara je nepostojanje otvorene i sveobuhvatne evidencije slučajeva, iako su pokrenuti određeni naponi da se situacija poboljša. Visoko sudsko i tužilačko

22. Nataša Jovanović. *Bosna i Hercegovina. Indikatori nivoa slobode medija i indeks sigurnosti novinara*. 2023, Udruženje BH novinari. <https://bhnovinari.ba/wp-content/uploads/2025/08/Izvjestaj.pdf>

23. Maja Radević. *Bosnia and Herzegovina: Indicators of Media Freedoms and Security of Journalists*. 2022. Udruženje Bh novinari. <https://bhnovinari.ba/wp-content/uploads/2022/06/BIH-ENG-2021.pdf>

24. UN. *Pravo na slobodu mišljenja i izražavanja. Sigurnost novinara i pristup informacijama u Bosni i Hercegovini*. 2022. <https://bosniaherzegovina.un.org/sites/default/files/2022-09/Report%20-%20Safety%20of%20journalists%20and%20access%20to%20information%20in%20Bosnia%20and%20Herzegovina%20-BHS.pdf>

vijeće BiH implementiralo je Sistem za automatsko upravljanje predmetima u sudovima i tužilaštvima (CMS/TCMS), koji uključuje kategoriju za novinare radi olakšanog praćenja slučajeva koji se tiču medijskih profesionalaca. Od revizije sistema 2018. godine, omogućeno je posebno evidentiranje i praćenje slučajeva prijetnji i napada na novinare. Međutim, efikasnost ovog sistema zavisi od njegove dosljedne primjene i posvećenosti sudskih i tužilačkih organa da poštuju njegove standarde. Pored toga, nedavni pokušaji pribavljanja evidencije nisu uspjeli zbog novog Zakona o slobodnom pristupu informacijama na nivou institucija BiH, koji predviđa da institucije nisu dužne dostaviti podatke koji uključuju nove analize, što nije dobra praksa i obismišljava postojanje sveobuhvatne evidencije.²⁵

■ Pored toga, institucionalno, ne postoji tijelo posvećeno zaštiti novinara niti tijelo kojem novinari mogu podnijeti pritužbe isključivo za napade na novinare, poput Ombudsmana za medije, niti država podržava besplatnu pravnu pomoć za medije, kao što to nudi Udruženje BH novinari. Novinari mogu koristiti besplatnu liniju za pomoć Udruženja BH novinarima i slati prijave ombudsmenu, ali podrška za besplatnu pravnu pomoć države ne postoji, dok preporuke ombudsmena nisu obavezujuće.

■ Određeni napredak u praćenju i procesuiranju slučajeva napada i prijetnji novinarima ipak je postignut djelovanjem međunarodne zajednice u saradnji s pravosudnim institucijama i novinarskim udruženjima. Zajedničkom inicijativom OSCE-a i Delegacije EU u 2023. godini uspostavljena je mreža kontakt-tačaka u tužilaštvima i policijskim agencijama radi efikasnijeg procesuiranja napada na novinare i poboljšanja njihove sigurnosti. Tačke su formirane u Tužilaštvu BiH, ministarstvima unutrašnjih poslova entiteta, kantonalnim tužilaštvima i policijskim agencijama, kao i u Brčko distriktu.

■ Na zvaničnom Portalu pravosuđa BiH moguće je pronaći imena, funkcije i kontakte osoba zaduženih za pružanje informacija novinarima, uključujući tužioce, inspektore i glasnogovornike ministarstava unutrašnjih poslova.²⁶ Visoko sudsko i tužilačko vijeće planira redovno ažurirati ove informacije, objavljivati statističke podatke i prateću dokumentaciju o prijetnjama i napadima na novinare. Smjernice usvojene u aprilu 2024. detaljno opisuju zadatke kontakt-osoba, uključujući koordinaciju između tužilaštava, policije i novinarskih udruženja, vođenje evidencije i proaktivnu razmjenu informacija.²⁷

■ Vijeće Evrope je u okviru programa PROFREX (Program za slobodu izražavanja i slobodne medije u Bosni i Hercegovini) provelo sveobuhvatan proces jačanja kapaciteta kontakt tačaka za pitanja sigurnosti novinara. Nakon imenovanja i javnog objavljivanja lista kontakt tačaka, kao i usvajanja Smjernica za rad kontakt tačaka od strane VSTV-a BiH, realizirane su četiri specijalizirane trening sesije posvećene ovoj grupi.²⁸

■ Kroz ove aktivnosti, kontakt tačke su unaprijedile znanja o međunarodnim i evropskim standardima zaštite novinara, a istovremeno je stvorena i platforma profesionalne podrške i saradnje – neformalno tijelo koje redovno uči, razmjenjuje iskustva i koordinira praksu između različitih institucija.

■ Pored grupnih treninga, pojedinačne kontakt osobe, uključujući tužioca iz Kantona Sarajevo, učestvovala su i na regionalnim i evropskim konferencijama i edukacijama koje se organiziraju u okviru kampanje o sigurnosti novinara „Novinari su važni“. Tamo su imale priliku upoznati se sa dobrim praksama iz drugih zemalja, sa ciljem njihovog prenošenja i primjene u domaćem kontekstu.

25. Anida Sokol i Lejla Gačanica. *Zaštita medijskih sloboda u BiH: Koraci ka evropskoj integraciji*. 2025. Mediacentar Sarajevo. https://media.ba/sites/default/files/zastita_medijskih_sloboda_u_bih_-_web_pages_1.pdf

26. Vidjeti: <https://pravosudje.ba/vstvfo/B/10001/kategorije-vijesti/122916/122939>

27. Vidjeti: <https://pravosudje.ba/vstvfo/B/10001/kategorije-vijesti/122916/122939/123078>

28. Vidjeti: <https://www.coe.int/bs/web/sarajevo/-/safety-of-journalists-training-for-prosecutors-and-police-officers-in-bosnia-and-herzegovina>

■ Prva kontakt-tačka u BiH uspostavljena je 2022. godine u Tužilaštvu Kantona Sarajevo, što je doprinijelo izgradnji povjerenja između novinara i pravosudne zajednice. Od tada se povećao broj predmeta koji se tiču novinara, uključujući prijetnje putem interneta i DDOS napade na online medije. Ipak, Tužilaštvo se suočava s poteškoćama u procesuiranju ovakvih slučajeva zbog otežane komunikacije s platformama društvenih mreža i ograničavajućeg zakonodavnog u BiH.²⁹

■ Pored toga zabilježen blagi porast u efikasnosti istraga i procesuiranja krivičnih djela prema novinarima. Naprimjer, policija je brzo reagovala u slučaju napada na Avdu Avdića u avgustu 2025. i privela napadača, kao i u slučaju napada na ekipu CIN-a u Brčkom u kojem je brzo pokrenuta optužnica protiv napadača. Ipak, novinari upućuju da rad kontakt-tačaka ovisi od institucije te je neophodno kontinuirano raditi na njegovom poboljšanju.

■ Iako ove inicijative predstavljaju pozitivan korak ka unapređenju sigurnosti novinara u Bosni i Hercegovini, izazovi i dalje ostaju. Efikasnost kontakt tačaka zavisi od dosljedne primjene, adekvatne obuke i posvećenosti svih aktera da se poštuju prava i sigurnost novinara. Kontinuirano praćenje i evaluacija su ključni kako bi se osiguralo da ovi mehanizmi funkcionišu prema namjeri i doprinose sigurnijem okruženju za medijske profesionalce u zemlji.

■ Važno je napomenuti da zakonske odredbe koje garantiraju medijsku slobodu nisu dovoljno razvijene niti se dosljedno primjenjuju. Sloboda izražavanja, garantovana zakonima, te pravo na slobodan pristup informacijama, često se u praksi ne provode u potpunosti. Zakonom je regulisana i zaštita novinarskih izvora, kao i zaštita rada novinara, primjerice tokom izbora, ali i njihovo primjena nije adekvatna niti su njihove odredbe precizno definisane.

■ Prema Zakonu o krivičnom postupku BiH, lica koja ne mogu biti svjedoci uključuju i novinare čiji bi iskaz povrijedio dužnost čuvanja profesionalne tajne (čl. 82, c).³⁰ Prema Izbornom zakonu BiH, kandidatima i pristalicama političkih stranaka zabranjeno je sprječavati novinare da obavljaju svoj posao u skladu s pravilima profesije i izbornim pravilima (čl. 7.3, 3).³¹ Krivični zakon BiH također štiti novinare od krivičnog gonjenja za odavanje tajnih podataka; stav (9) propisuje izuzetak u slučaju „whistleblowera“ (zviždača): nema krivičnog djela ako objavljeni tajni podatak otkriva nepravilnosti u organizovanju, djelovanju ili vođenju službe, ili povrede ustavnog poretka ili međunarodnog ugovora, pod uvjetom da objavljivanje nema ozbiljne štetne posljedice za BiH.³²

■ Međutim, praksa pokazuje da se ove zakonske odredbe često ne poštuju, te su zabilježeni slučajevi u kojima se novinari ispituju kao svjedoci ili hapse zbog odavanja službenih tajni. Sloboda izražavanja dodatno je ugrožena uvođenjem problematičnih i retrogradnih odredbi, uključujući krivično djelo klevete.

■ Krivični zakonik Republike Srpske uveo je strože kazne za krivična djela protiv časti i ugleda. Svjesno širenje neistinitih informacija o drugoj osobi kažnjava se novčano (čl. 208.a, 1), a veće kazne predviđene su ako se kleveta širi putem medija, interneta ili javnih skupova (čl. 208.a, 2). Također je krivično djelo širenje privatnih informacija o drugoj osobi bez opravdanog javnog interesa, s novčanim kaznama koje rastu u zavisnosti od načina i posljedica djela (čl. 208.b, 1–3).

■ Izmjene su uključile i krivično djelo neovlaštenog objavljivanja i prikazivanja tuđeg spisa, portreta ili snimka ličnog karaktera (čl. 156.a), za koje su predviđene kazne zatvora, uključujući strože kazne ako djelo

29. Anida Sokol i Lejla Gačanica. *Zaštita medijskih sloboda u BiH: Koraci ka evropskoj integraciji*. 2025. Mediacentar Sarajevo. https://media.ba/sites/default/files/zastita_medijskih_sloboda_u_bih_-_web_pages_1.pdf

30. Zakon o krivičnom postupku BiH

31. Izborni zakon

32. Krivični zakon BiH

nanese štetu članovima porodice (čl. 156.b, 2), ozbiljno naruši zdravlje (čl. 156.b, 3) ili dovede do smrti (čl. 156.b, 3).³³ Pravni stručnjaci upozoravaju na brojne probleme i nepreciznosti u izmjenama, uključujući nedostatak prepoznavanja javnog interesa i nejasan termin „spis“, što može dovesti do zloupotreba zakona protiv novinara i kritičara vlasti. Formulacije koje kazneno tretiraju radnje koje „imaju ili bi mogle imati“ štetne posljedice po lični život smatraju se problematičnim za primjenu i tumačenje.

■ Represivnije zakonske mjere pokušavaju se uvesti i na kantonalnim i entitetskim nivoima, što ukazuje na potrebu strateškog pristupa na državnom nivou ili donošenja sveobuhvatnog zakona o medijima koji bi definisao smjernice za rad i zaštitu slobode medija.

■ Također je važno naglasiti značaj strategija i procedura unutar medijskih kuća za zaštitu novinara, koje su nedovoljno razvijene i istražene. Većina medijskih organizacija nema sveobuhvatne interne politike ili protokole za sigurnost novinara, posebno u kontekstu rastućih prijetnji i izazova, zbog čega novinari u slučajevima napada nisu adekvatno zaštićeni. Pored toga, u medijskoj zajednici ne postoji dovoljno razvijena svijest o zaštiti, naprimjer od digitalnih napada, a često medijski profesionalci ne smatraju važnim za ulaganje vremena i resursa u nju. Civilno društvo, s druge strane, igra važnu ulogu u pružanju pomoći. Udruženje BH novinari, kroz Liniju pomoći za slobodne medije, pruža pravnu pomoć, dokumentuje povrede i vrši pritisak na institucije da djeluju. Međunarodne organizacije, poput Vijeća Evrope i OSCE misije u BiH, također redovno prate situaciju na terenu, osiguravajući vidljivost slučajeva i izvan granica zemlje.

■ Važno je istaći problem poštovanja radnih prava novinara, koji često nisu dovoljno zaštićeni, iako to direktno utiče na kvalitet rada. Mnogi novinari se suočavaju s otkazima, nepoštivanjem radnog vremena, neplaćenim radnim stažom i nedostatkom adekvatnih ugovora, što je naročito vidljivo u posljednje vrijeme usljed zatvaranja medijskih kuća i suspenzije grantova. Na državnom nivou ne postoji sindikat, iako postoje pojedini sindikati u javnim servisima i medijima, a članstvo u sindikatima također nije popularno među novinarima.³⁴

■ Sve ovo upućuje na potrebu sveobuhvatnog strateškog pristupa zaštiti novinara i slobode medija, koji uključuje zakonodavne reforme, jačanje interne zaštite u medijskim organizacijama uz brzo i transparentno procesuiranje prijava, podršku žrtvama i programe edukacije za novinare o sigurnosnim protokolima.

33. Krivični zakonik RS

34. Anida Sokol. *Narušavanje medijskih sloboda, narušavanje demokratije. Budućnost medija u BiH. Činjenice i trendovi*. 2025. SEENPM. https://media.ba/sites/default/files/ourmedia_bih_25-02-13_final.pdf

IV

ANALIZA LEGISLATIVNOG I INSTITUCIONALNOG OKVIRA ZA ZAŠTITU NOVINARA U BIH NA OSNOVU PREPORUKA VIJEĆA EVROPE

Analiza zakonskog i institucionalnog okvira za zaštitu novinara u Bosni i Hercegovini, u svjetlu preporuka Vijeća Evrope, ukazuje na značajne nedostatke u usklađenosti domaćih propisa i praksi s međunarodnim standardima. Iako postoje krivični zakoni na državnom i entitetskom nivou, oni ne prepoznaju napade na novinare kao posebna krivična djela, a napadi na novinare se u praksi često identifikuju kao obični prekršaji. Članci koji propisuju zaštitu od prijetnji, praćenja i uznemiravanja u krivičnim zakonima formalno pružaju osnovu za procesuiranje, ali policija i tužilaštva često ne prepoznaju specifične rizike povezane s radom novinara, naročito u slučajevima online uznemiravanja ili prijetnji putem društvenih mreža. Iskustva novinara, kao i izvještaji organizacija, ukazuju na to da se zakoni ili ne primjenjuju, ili se primjenjuju selektivno, što smanjuje njihovu preventivnu funkciju. Posljedica toga je visok stepen nekažnjivosti i obeshrabrivanje novinara, što dodatno ugrožava slobodu izražavanja i pluralizam medija.

■ U kontekstu preporuka Vijeća Evrope, Bosna i Hercegovina se nalazi u situaciji u kojoj su formalni zakoni djelimično u skladu s osnovnim standardima zaštite slobode izražavanja, ali praksa pokazuje da nisu uspostavljeni efektivni mehanizmi prevencije, zaštite, procesuiranja i promocije sigurnosti novinara. Nedostatak specijaliziranih tijela, efikasnog praćenja slučajeva, pravne podrške i prevencije online i institucionalnog uznemiravanja stavlja novinare u kontinuirani rizik i udaljava zemlju od međunarodnih preporuka i najboljih praksi koje naglašavaju integralnu zaštitu novinara, uključujući i širi spektar medijskih aktera i freelance novinare.

■ Preporuka CM/Rec(2016)4 Odbora ministara državama članicama Vijeća Evrope o zaštiti novinarstva i sigurnosti novinara i drugih medijskih aktera stavlja veliki fokus na ulogu države u prevenciji napada i zaštiti novinara u BiH, u čemu Bosna i Hercegovina značajno zaostaje.³⁵ Prevencija podrazumijeva uspostavljanje uvjeta koji smanjuju rizike za novinare prije nego što prijetnje ili napadi nastupe, a u BiH je upravo ovaj aspekt zaštite novinara najkritičniji. Zaštiti novinara pristupa se reaktivno, tek kada se napad dogodi, a ne sistemski, na način da se uoče obrasci i opasnosti te radi na njihovom uklanjanju.

■ Pored toga, važan segment prevencije napada na novinare jeste povoljno okruženje za slobodu izražavanja, medijsku nezavisnost i pluralizam. U Bosni i Hercegovini, novinari se suočavaju s ozbiljnim

35. Preporuka CM/Rec(2016)4 Odbora ministara državama članicama Vijeća Evrope o zaštiti novinarstva i sigurnosti novinara i drugih medijskih aktera

izazovima u ovom području, a država ne djeluje strateški da poboljša okruženje za rad i sigurnost medija. Javne i lokalne medijske kuće često ovise o političkim i ekonomskim interesima, što ograničava njihovu autonomiju i povećava ranjivost novinara na pritiske i prijetnje. Zakonodavni okvir formalno omogućava pristup informacijama i zaštitu novinarskih izvora, ali praksa pokazuje da se ove odredbe ne provode uvijek efikasno. Iako zakoni o javnim servisima, naprimjer, ističu važnost pluralizma informacija, oni se odnose samo na rad tih medija, te u BiH ne postoji medijski zakon koji bi podsticao medijski pluralizam i transparentnost medijskog vlasništva. Pored toga, osude napada na novinare su rijetke, a i kada se dešavaju uglavnom dolaze od pojedinaca unutar institucija.

■ Zakonski okvir djelomično adresira rodno zasnovano nasilje i zaštitu od uznemiravanja, ali provedba je neujednačena i nedovoljno efikasna. Krivični zakon FBiH je nedavno dopunjen kako bi se poboljšala zaštita od rodno zasnovanog nasilja i digitalnog uznemiravanja, no izazovi u implementaciji i procesuiranju i dalje ostaju. Pitanja vezana za klevetu i nedavna kriminalizacija u Republici Srpskoj dodatno pogoršavaju situaciju, jer zakoni, čak i bez pokretanja sudskih postupaka, stvaraju pritisak i samocenzuru među novinarima, što je u suprotnosti s preporukama Vijeća Evrope o zaštiti novinara od pravnih i institucionalnih pritisaka.

■ Prevencija se, prema preporukama Vijeća Evrope, ne odnosi isključivo na fizičku sigurnost, već uključuje i zaštitu radnih prava novinara, jer kršenja radnih prava mogu direktno utjecati na profesionalne standarde i slobodu izvještavanja. U BiH, slaba primjena radnih prava, neformalni pritisci i rodno zasnovano nasilje dodatno otežavaju rad novinara i novinarki i doprinose opštem osjećaju nesigurnosti u medijskom okruženju. Ne postoji strateški pristup poboljšanju uslova rada novinara niti stvaranju povoljnog okruženja za rad sindikalnih udruženja, što dodatno otežava osnaživanje novinara u suočavanju s političkim i drugim pritiscima.

■ Posebna pažnja u preporukama Vijeća Evrope posvećena je zakonima koji mogu utjecati na rad novinara, poput zakona o kleveti, ekstremizmu i nacionalnoj sigurnosti. U BiH, zakoni o zaštiti od klevete često se koriste u cilju suzbijanja rada medija, što stvara rizik od zloupotrebe pravnog okvira protiv novinara i medijskih aktera, a ovi zakoni nisu usklađeni s preporukama Vijeća Evrope protiv SLAPP tužbi. Nedavni primjeri hapšenja novinarkе Nataše Miljanović Zubac i i pritvaranja novinara Nikole Morače ukazuju na korištenje zakona za zastrašivanje novinara u vezi s otkrivanjem službenih tajni, iako bi ih krivični zakoni trebali štiti kada rade na otkrivanju zloupotreba i u javnom interesu.

■ Situacija u BiH pokazuje značajne izazove i u kontekstu transparentnosti i revizije zakona koji se odnose na sigurnost novinara. Preporuke Vijeća Evrope naglašavaju da zakoni koji mogu utjecati na rad novinara – poput zakona o kleveti, ekstremizmu, nacionalnoj sigurnosti ili nadzoru komunikacija – moraju biti predmet redovnog, transparentnog i nezavisnog pregleda, uz uključivanje civilnog društva i javnih rasprava. Takvi pregledi trebaju osigurati da pravni okvir ne bude zloupotrijebljen ili primijenjen preširoko protiv novinara, medijskih aktera ili građana. Preispitivanje zakona u BiH, u skladu s evropskim standardima, zahtijevalo bi uvođenje jasnih procedura za reviziju zakona, obaveznu transparentnost u procesima donošenja i primjene, te aktivno uključivanje medijskih profesionalaca i civilnog društva, što do sada nije bio slučaj. Na pojedinim medijskim zakonima, poput zakona o javnom servisu, procesi traju godinama, a javnost nema uvid u sadržaj tih procesa i nacрта. Izostaje transparentnost i inkluzivnost u procesima donošenja zakonskih odredbi.³⁶

■ Praćenje i vođenje evidencije napada predstavlja važan segment koji u BiH još uvijek funkcionise nedovoljno sistematski. Vijeće Evrope naglašava da efektivna prevencija ne podrazumijeva samo postojanje

36. Anida Sokol i Lejla Gačanica, *Zaštita medijskih sloboda u Bosni i Hercegovini. Korac za evropskoj integraciji*. Mediacentar Sarajevo, 2025. https://media.ba/sites/default/files/zastita_medijskih_sloboda_u_bih_-_web_pages_1.pdf

zakona i sigurnosnih mjera, već i kontinuirano praćenje situacije, dokumentovanje napada, prijetnji i pritisaka, što omogućava prepoznavanje obrazaca, procjenu rizika i pravovremenu reakciju nadležnih institucija. Transparentno i sistematsko praćenje napada omogućilo bi bolju zaštitu novinara, planiranje mjera sigurnosti i identifikaciju specifičnih rizika, uključujući rodno zasnovano nasilje, pritiske na lokalne medije i prijetnje putem digitalnih kanala.

■ Iako postoji CMS sistem u kojem se unose predmeti sudova i tužilaštava, kao i oni koji se odnose na novinare, u BiH evidencija napada na novinare nije potpuno transparentna i efikasna. Postoje podaci koje vode novinarska udruženja, nevladine organizacije i povremeni medijski izvještaji, ali ne postoji javan državni registar koji bi osiguravao prikupljanje i analizu svih incidenata. Takva situacija otežava identifikaciju trendova i ozbiljnih prijetnji, kao i mogućnost sudskih procesa, te smanjuje kapacitet preventivnog djelovanja. Pored toga, država ne pomaže radu civilnog društva u pružanju besplatne pravne pomoći medijima, kao što se predlaže u preporukama Vijeća Evrope, te takve inicijative ovise od kratkoročnih projekata stranih donatora.

■ U segmentu koji se tiče zaštite sigurnosti novinara iz Preporuka Vijeća Evrope u BiH su zabilježeni značajni nedostaci. Iako BiH formalno posjeduje zakonodavne okvire kojima se kriminalizira nasilje, a koji se mogu odnositi i na novinare, iskustvo pokazuje da postojanje zakona samo po sebi nije dovoljno. Preporuka Vijeća Evrope naglašava odgovornost države da spriječi napade kada postoje neposredne prijetnje. U BiH, u praksi, policijska zaštita i drugi preventivni mehanizmi kao što je evakuacija funkcionišu u sklopu redovnih policijskih zaštita, a ne kao posebna segment za novinare, iako bi se ovaj dio mogao poboljšati u sklopu rada kontakt tačaka za novinare u policijskim agencijama. Postoje inicijative civilnog društva i profesionalnih udruženja koje pružaju savjetodavnu podršku, poput linije za pomoć novinarima, ali ne i posebne zaštitne mjere za novinare koje pruža država. Posebna pažnja prema rizicima povezanim sa spolom rijetko je institucionalizirana, što dodatno ostavlja novinarke i druge ranjive grupe izložene rodno zasnovanim prijetnjama i nasilju. Nasilje nad novinkarkama, pored toga, nije dovoljno dokumentovano i praćeno, osim sporadićnih analiza nevladinih organizacija.

■ Obuka državnih službenika i uvođenje protokola koji osiguravaju svijest o ljudskim pravima i humanitarnom pravu još uvijek nisu sistemski razvijeni. Važno je, ipak, naglasiti da se sprovede treninzi za sudije i tužioce u okviru aktivnosti nevladinog i međunarodnog sektora, poput treninga za kontakt-tačke u sudovima i tužilaštvima, kao i radionica koje provodi Vijeće Evrope kroz projekte osmišljene za osvješćavanje sudija i tužilaca.

■ Bosna i Hercegovina također samo djelimićno ispunjava uslove iz dijela preporuka Vijeća Evrope vezanih za adekvatno procesuiranje napada na novinare. Iako formalno postoje zakonski okviri koji omogućavaju krivićno gonjenje poćinilaca, uključujući i napade na novinare, praksa pokazuje nedostatke. Istrage u velikom broju slučajeva nisu bile temeljite ni brze, a često nedostaje i poveznica između napada i novinarskog rada, što rezultira njihovim tretiranjem kao „obićnih” incidenata. Specijalizovane jedinice za istrage napada na novinare ne postoje, niti su istražitelji i tužioći sistematski dovoljno obućeni za ovakve slućajeve.³⁷ Sudski postupci u vezi s napadima na novinare često su spori i ne daju efikasne rezultate, što doprinosi kulturi nekažnjivosti. Nezavisne istrage ili specijalizovana tijela nisu uspostavljena, a podrška ųrtvama u vidu pravne, psihološke ili finansijske pomoći je minimalna i uglavnom zavisi od međunarodnih organizacija i nevladinog sektora, a ne od države.

■ Ipak, važno je naglasiti i pojedine napretke u smislu brųeg procesuiranja pojedinih slućajeva, kao što je vidljivo u slućajevima nedavnog fizićkog napada na Avdu Avdića i novinare CIN-a u Brćkom, ili u slućaju

37. Maja Radević. *Bosnia and Herzegovina: Indicators of Media Freedoms and Security of Journalists*. 2022. Udrućenje Bh novinari. <https://bhnovinari.ba/wp-content/uploads/2022/06/BiH-ENG-2021.pdf>

fizičkog napada na novinara Mirze Derviševića u Brčkom. Međutim, ovi slučajevi se odnose na direktne fizičke napade, dok napadi putem interneta ili prijetnje smrću još uvijek nisu dovoljno ozbiljno tretirani.

■ Kada je riječ o prekograničnim slučajevima i napadima putem interneta, saradnja institucija unutar BiH, ali i sa susjednim državama, nije dovoljno razvijena.

■ I na kraju, kao i u slučaju prevencije, rad na promociji medijskih sloboda, sigurnosti novinara i zaštiti gotovo da ne postoji. U ovoj oblasti najveći dio aktivnosti dolazi od nevladinog sektora i međunarodnih organizacija, a ne od institucija BiH. Pored toga, državni službenici rijetko javno ističu važnost medijskih sloboda, a to najčešće čine pojedinačno.

■ U Bosni i Hercegovini trenutno ne postoji poseban zakonodavni okvir koji prepoznaje i sankcioniše SLAPP tužbe, niti procesni mehanizmi koji bi omogućili njihovo rano odbacivanje, kao što to preporučuje CM/Rec(2024)2 Vijeća Evrope. Umjesto toga, svi slučajevi potencijalnih SLAPP-ova tretiraju se u okviru postojećih zakona o zaštiti od klevete, koji su na snazi na nivou entiteta i Brčko distrikta.

■ Zakoni o kleveti u BiH formalno su usklađeni s evropskim standardima u smislu da je kleveta dekriminalizovana i uređena kroz građanske postupke, što je pozitivno u poređenju s državama koje i dalje zadržavaju krivičnu odgovornost. Međutim, u praksi se pokazuje da upravo ovi građanski postupci često imaju SLAPP karakter: moćni politički i poslovni akteri koriste odštetne zahtjeve s visokim iznosima kako bi zastrašili i iscrpili novinare i medije.

■ BiH zakoni ne prepoznaju kriterije zloupotrebe postupaka koji su jasno navedeni u Preporuci (neravnoteža moći, neosnovani zahtjevi, procesne taktike odgađanja, pretjerane naknade i troškovi). Ne postoje posebni propisi koji bi sudovima omogućili da rano odbace tužbe, niti da obavežu tužitelja na snošenje troškova kada je zloupotreba očigledna. Također, nema ograničenja visine odštetnih zahtjeva, pa i relativno mali mediji ili freelanceri mogu biti izloženi nesrazmjernom finansijskom pritisku.

■ Podrška žrtvama SLAPP-a u BiH uopće nije sistemski uređena. Novinari najčešće zavise od pravne pomoći svojih redakcija, udruženja ili međunarodnih organizacija, dok država ne nudi nikakvu pravnu, finansijsku ili psihološku podršku. Ne postoji ni javna evidencija ovih slučajeva, niti posebne edukacije sudija i pravnika o SLAPP-ovima.

■ U poređenju s Preporukom CM/Rec(2024)2, BiH značajno zaostaje: nema preventivnog zakonodavnog okvira, nema procesnih garancija, nema sistemske podrške žrtvama. Jedina djelomična usklađenost ogleda se u činjenici da kleveta nije krivično djelo u Federaciji BiH i Brčko Distriktu, ali upravo u postojećim građanskim postupcima krije se najveći prostor za zloupotrebe kroz SLAPP tužbe.

■ Kriminalizacija klevete u RS direktno odstupa od evropskih standarda i preporuka, uključujući i najnoviju Preporuku CM/Rec(2024)2 o SLAPP postupcima. Krivične odredbe o kleveti imaju zastrašujući učinak (chilling effect), jer prijetnja krivičnog gonjenja i novčane kazne može dovesti do samocenzure. U praksi, zakon u RS stvara još plodnije tlo za SLAPP postupke: moćni akteri mogu paralelno koristiti i građanske tužbe za visoke odštete i krivične prijave, što dodatno iscrpljuje novinare i medije.

■ Uvođenjem krivične odgovornosti u RS napravljen je korak unazad u odnosu na ostatak BiH, gdje kleveta ostaje u građanskoj sferi. To je u suprotnosti sa stavovima Vijeća Evrope, OSCE-a i drugih međunarodnih organizacija, koje godinama naglašavaju da kleveta treba biti dekriminalizovana upravo zbog rizika od zloupotrebe protiv novinara i medija.

■ Problem SLAPP tužbi dodatno opterećuje medijsko okruženje, jer politički i ekonomski moćni akteri koriste pravni sistem za zastrašivanje novinara i ograničavanje javnog diskursa. Iako je BiH postigla određene pomake u pitanjima sigurnosti novinara, značajni nedostaci ostaju u usklađivanju institucionalnog i zakonodavnog okvira sa preporukama Vijeća Evrope. Nedostatak specifičnog pravnog

prepoznavanja napada na novinare, nekonzistentni institucionalni odgovori, neadekvatne zaštitne mjere, nedovoljna obuka sudija i tužilaca, te odsustvo standardiziranih internih zaštitnih mehanizama, sve doprinosi okruženju u kojem sigurnost novinara nije adekvatno osigurana.

■ Na kraju, u sklopu Preporuka CM/Rec(2018)2 Vijeća Evrope o ulozi posredničkih servisa (platformi, pružatelja hostinga, internetskih posrednika) važno je napomenuti da BiH nema posebne zakone ili politike koje bi obavezale globalne platforme da se ponašaju u skladu s ovim preporukama, niti trenutno postoje posebni institucionalni procesi ili zakonodavne izmjene usmjereni na ovaj cilj. Digitalne platforme i posrednici, kako je prepoznato u CM/Rec(2016)4, imaju obavezu pružiti jasne kanale za prijavu i sarađivati u prevenciji online uznemiravanja. Novinari u BiH u ovim slučajevima su često prepušteni individualnim prijavama, koje rijetko rezultiraju brзом i efikasnom reakcijom. Pored civilnog društva, koje pokušava kroz saradnju s platformama u okviru Koalicije za slobodu izražavanja i medijske slobode uvesti eskalacijske kanale, ne postoje formalni kanali putem kojih bi novinari mogli uputiti žalbe i prijave.

■ Preporuke Vijeća Evrope također ističu važnost osiguravanja sigurnog radnog okruženja za novinare i medijske profesionalce unutar redakcija. Države su pozvane da potiču medijske organizacije da provode procjene rizika, osiguraju odgovarajuću opremu i osiguranje, organizuju obuke o sigurnosti, pruže podršku u slučaju trauma te uvedu politike koje sprječavaju uznemiravanje i diskriminaciju. U Bosni i Hercegovini, implementacija ovih mjera ostaje uglavnom nekonzistentna. Neke medijske organizacije imaju interne smjernice i mehanizme podrške, ali oni nisu standardizovani niti univerzalno primjenjeni, što ostavlja novinare, posebno freelancere i novinarke, izloženima prijetnjama, uznemiravanju i psihološkom stresu bez adekvatne institucionalne podrške.

V

PREPORUKE ZA UNAPREĐENJE SIGURNOSTI NOVINARA I MEDIJSKIH RADNIKA U BIH

Na osnovu analize zakonskog i institucionalnog okvira za zaštitu i sigurnost novinara u Bosni i Hercegovini, kao i situacije s kojom se suočavaju mediji, izrađene su preporuke u skladu sa smjernicama Vijeća Evrope, posebno CM/Rec(2016)4 o zaštiti novinarstva i sigurnosti novinara te CM/Rec(2024)2 o SLAPP tužbama. Preporuke obuhvataju prevenciju, zaštitu, procesuiranje napada, promociju medijskih sloboda i sprječavanje zloupotrebe pravnog sistema protiv novinara, uključujući SLAPP postupke, uz naglašenu potrebu za prevencijom, prepoznavanjem i sistemskom zaštitom novinara i medijskih radnika kroz pravnu, finansijsku i psihološku podršku te mehanizme ranog odbacivanja zloupotreba.

1. PREVENCIJA NAPADA NA NOVINARE I MEDIJSKE RADNIKE

- ▶ Javne institucije i resorna ministarstva trebaju razmotriti uvođenje nacionalne strategije za zaštitu novinara i medijskih radnika koja obuhvata prevenciju, zaštitu, procesuiranje i promociju sigurnosti, te provoditi redovne procjene rizika za novinare.
- ▶ U cilju prevencije napada na novinare i druge medijske radnike neophodno je uspostaviti jasne kanale za prijavu napada, prijetnji i uznemiravanja kroz kontakt-tačke u tužilaštvima i policijskim agencijama ili kroz druge mehanizme.
- ▶ Potrebno je prepoznati rodno zasnovano nasilje i online prijetnje kao specifične rizike i uključiti ih u preventivne mjere.
- ▶ Neophodno je revidirati zakonske odredbe, naročito krivične zakone, kako bi se procesuiranje napada na novinare i medijske radnike poboljšalo, što je moguće učiniti i kroz normiranje napada na novinare i medijske radnike kao posebna krivična djela. Potrebno je osigurati i prepoznavanje različitih oblika online uznemiravanja novinara radi njihove prevencije i lakšeg procesuiranja.
- ▶ Državne institucije trebaju voditi javnu i ažuriranu evidenciju napada, uključujući sve sudske procese i slučajeve, te izrađivati redovne izvještaje u cilju praćenja obrazaca napada i ugrožavanja sigurnosti novinara i medijskih radnika i njihove prevencije.
- ▶ Neophodne su kontinuirane obuke za novinare i medijske radnike o sigurnosti, uključujući digitalnu sigurnost, zaštitu podataka, upravljanje rizicima na mreži i rodno zasnovano nasilje.

2. ZAŠTITA NOVINARA I MEDIJSKIH RADNIKA

- ▶ Neophodno je osigurati prepoznavanje i procjenu rizika koji se posebno odnose na rad novinara i njihovu zaštitu kod policijskih agencija i tužilaštava. U tom pravcu potrebno je institucionalizirati mjere zaštite za novinarke i ranjive grupe, uključujući rodno zasnovano nasilje, prijetnje i uznemiravanje.
- ▶ Neophodno je razviti i posebne protokole za pružanje privremene sigurnosne zaštite, evakuaciju i osiguranje sigurnosne opreme za novinare koji su pod prijetnjom.
- ▶ Kroz kanale prijave neophodno je osigurati brze odgovore novinarima u slučajevima prijetnji ili napada kroz kontakt-tačke ili druge uspostavljene mehanizme.
- ▶ Potrebno je uvesti sistem psihološke podrške i terapije za novinare izložene nasilju, prijetnjama ili traumama, ili podržati osnivanje takve podrške kroz rad udruženja i neformalnih grupa.
- ▶ Redakcije moraju uvesti mehanizme zaštite i protokole, provoditi procjene rizika unutar redakcija i osigurati sigurnosnu opremu za sve novinare, uključujući freelancere, te uvesti interne politike protiv uznemiravanja, diskriminacije i rodno zasnovanog nasilja.

3. PROCESUIRANJE NAPADA I PRIJETNJI

- ▶ Policijske agencije i tužilaštva trebaju formirati specijalizovane jedinice za slučajeve napada na novinare i medijske radnike i ojačati rad kontakt-tačaka.
- ▶ Istražitelji i tužioci moraju biti obučeni da prepoznaju povezanost napada i novinarskog rada.
- ▶ Sudovi moraju osigurati brze, transparentne i efikasne procedure u slučajevima napada i prijetnji novinarima, uključujući praćenje povezanosti slučaja s novinarskim radom i odgovorno sankcionisanje počinilaca.
- ▶ Neophodna je aktivna podrška novinarima u pravnim procesima i u slučajevima online prijetnji, kroz besplatnu pravnu pomoć ili druge vidove podrške.
- ▶ U prekograničnim slučajevima neophodno je podsticati koordinaciju aktivnosti s drugim državama i nadležnim međunarodnim institucijama kako bi se osigurala efikasna zaštita i procesuiranje.

4. PROMOCIJA MEDIJSKIH SLOBODA I SIGURNOSTI NOVINARA

- ▶ Neophodno je redovno i javno isticati značaj medijskih sloboda i sigurnosti novinara, kao i osuđivati sve oblike napada na novinare.
- ▶ Potrebno je organizovati javne kampanje o važnosti slobode izražavanja i bezbjednog novinarstva.
- ▶ Neophodna je podrška inicijativama koje promovišu profesionalne standarde u novinarstvu, etičko izvještavanje i zaštitu novinarskih izvora.
- ▶ Neophodno je osigurati da javni nastupi i izjave državnih službenika redovno promovišu važnost slobodnog i sigurnog novinarstva, kako bi se stvorilo pozitivno okruženje za rad medija i povećala vidljivost problema napada na novinare.

5. SLAPP TUŽBE I PRAVNA ZAŠTITA NOVINARA

- ▶ Potrebno je revidirati zakonske osnove i zakone za zaštitu od klevete kako bi se jasno definisali kriteriji SLAPP tužbi, uključujući neravnotežu moći, neosnovane zahtjeve i pretjerane troškove, te omogućilo sudovima rano odbacivanje očigledno zloupotrijebljenih

postupaka, uz obavezu snošenja troškova tužitelja u slučaju zloupotrebe postupka.

- ▶ Neophodno je osigurati pravnu, finansijsku i psihološku podršku novinarima koji su žrtve SLAPP-a.
- ▶ Medijske organizacije trebaju razviti interne mehanizme podrške i pravne asistencije za novinare koji se nalaze pod SLAPP-tužbama.
- ▶ Potrebno je voditi javnu evidenciju svih slučajeva SLAPP-a, uključujući statistiku i analize rizika, kako bi se pratili trendovi i unaprijedile preventivne mjere.
- ▶ Sudije, advokati i novinari trebaju proći edukacije o prepoznavanju i prevenciji SLAPP postupaka.

6. OKRUŽENJE ZA NOVINARE I MEDIJSKE ORGANIZACIJE

- ▶ Donosioci odluka, nadležna tijela za medije i resorna ministarstva moraju osigurati da okruženje za medije i zakonski okvir podržavaju slobodu izražavanja, medijski pluralizam i transparentnost vlasništva medija, te jačati autonomiju javnih i lokalnih medija kako bi se smanjili politički i ekonomski pritisci.
- ▶ Neophodno je odbaciti što prije kriminalizaciju klevete u Republici Srpskoj te spriječiti donošenje sličnih zakonskih odredbi.
- ▶ Potrebno je podržati poštivanje radnih prava novinara, kao i rad sindikata i profesionalnih udruženja u zaštiti radnih prava i sigurnosti.
- ▶ Neophodno je raditi na reviziji i reformama zakona koji se odnose na rad medija, slobodu izražavanja i sigurnost novinara uz inkluzivno učešće i transparentnost različitih aktera, uključujući i civilno društvo, naročito zakona koji se tiču slobode izražavanja, uključujući klevetu.
- ▶ Medijske redakcije moraju osigurati poštovanje radnih prava, profesionalnih standarda i zaštitu od pritisaka, te uvesti interne politike protiv uznemiravanja, diskriminacije i rodno zasnovanog nasilja.
- ▶ Medijske redakcije zajedno s međunarodnim organizacijama trebaju organizovati kontinuirane obuke o sigurnosti, kriznom upravljanju, pravima novinara i digitalnoj sigurnosti.

VI

SMJERNICE ZA NOVINARE, MEDIJSKE RADNIKE I MEDIJSKE REDAKCIJE

Sigurnost novinara važan je preduslov za slobodno i odgovorno novinarstvo. Bez sigurnog okruženja, novinari ne mogu slobodno obavljati svoj posao, informisati javnost i vršiti kontrolu nad djelovanjem vlasti i drugih centara moći. Zbog toga je neophodno da i novinari i medijske redakcije budu svjesni rizika s kojima se suočavaju, kao i mehanizama zaštite koji im stoje na raspolaganju.

■ Novinari i medijski radnici trebaju biti upoznati sa svojim pravima, ali i sa obavezama države, tužilaštava i policijskih agencija da ih zaštite, te s načinima na koje mogu prijaviti prijetnje, uznemiravanja i napade. Država je obavezna zaštititi njihov rad, osigurati okruženje koje podstiče prevenciju i zaštitu, procesuirati počinioce i omogućiti pravnu pomoć. Medijske kuće trebaju uspostaviti mehanizme i protokole zaštite koji uključuju prevenciju, sigurnosnu obuku, psihološku podršku i institucionalnu reakciju na napade i uznemiravanja.

SMJERNICE ZA MEDIJSKE REDAKCIJE

Prevencija

■ Neophodno je da redakcije razviju i uspostave interne protokole zaštite i sigurnosne politike, uključujući jasne procedure za prijavu prijetnji i napada.

■ Redakcije trebaju provoditi redovne procjene rizika i razviti planove kriznog upravljanja kako bi bile spremne na različite scenarije.

■ Potrebno je organizovati redovne obuke za sve novinare i medijske radnike o fizičkoj i digitalnoj sigurnosti, zaštiti podataka, prepoznavanju online prijetnji i rodno zasnovanom nasilju.

■ Neophodno je uspostaviti politiku nulte tolerancije prema diskriminaciji, uznemiravanju i rodno zasnovanom nasilju unutar redakcija.

Zaštita

■ Redakcije trebaju osigurati sigurnosnu opremu za novinare, naročito za one koji izvještavaju s rizičnih događaja i za freelancere.

■ Neophodno je uspostaviti sistem interne podrške, uključujući psihološku pomoć, mogućnost privremene zaštite ili evakuacije novinara u slučaju prijetnji.

■ Potrebno je imenovati jasno definisane kontakt-osobe unutar redakcije kojima novinari mogu povjerljivo prijaviti prijetnje ili napade.

Procesuiranje

■ Redakcije trebaju sarađivati s pravnicima i organizacijama koje pružaju besplatnu pravnu pomoć u slučajevima prijetnji i napada.

■ Neophodno je dokumentovati i evidentirati sve prijetnje i napade na novinare, te iste prosljeđivati nadležnim institucijama.

■ Potrebno je da redakcije aktivno prate sudske procese vezane za napade na novinare i pružaju podršku svojim zaposlenima tokom procesa.

Promocija

■ Neophodno je da redakcije javno osuđuju sve oblike napada na novinare i medijske radnike.

■ Redakcije trebaju učestvovati u javnim kampanjama koje promovišu slobodu izražavanja i bezbjedno novinarstvo.

■ Potrebno je kontinuirano unapređivati profesionalne standarde, etičko izvještavanje i zaštitu novinarskih izvora kako bi se jačalo povjerenje s publikom.

SLAPP tužbe

■ Redakcije trebaju razviti interne mehanizme podrške za novinare protiv kojih su pokrenute SLAPP tužbe.

■ Neophodno je osigurati pravnu i finansijsku pomoć novinarima u takvim slučajevima.

■ Potrebno je voditi internu evidenciju o SLAPP tužbama koje pogađaju novinare redakcije i analizirati obrasce zloupotrebe kako bi se pravovremeno reagovalo.

SMJERNICE ZA NOVINARE I MEDIJSKE RADNIKE

Prevenција

■ Neophodno je da novinari budu upoznati sa svojim pravima i sa procedurama prijave prijetnji, uznemiravanja i napada.

■ Novinari trebaju koristiti sigurnosne alate i metode za zaštitu komunikacije i podataka.

■ Potrebno je prepoznati rizike rodno zasnovanog nasilja i online prijetnji, te znati kome se obratiti za podršku.

■ Neophodno je aktivno učestvovati u obukama o sigurnosti, kriznom upravljanju i zaštiti podataka.

Zaštita

■ Novinari trebaju odmah prijaviti prijetnje ili napade redakciji, policiji ili drugim nadležnim institucijama.

■ Neophodno je da novinari dokumentuju sve prijetnje i napade (screenshotovi, snimci, svjedoci).

■ Potrebno je koristiti sigurnosnu opremu prilikom izvještavanja sa rizičnih događaja.

■ Novinari trebaju tražiti privremenu zaštitu, evakuaciju ili psihološku podršku u slučaju ozbiljnih prijetnji.

Procesuiranje

- Neophodno je da novinari aktivno sarađuju s policijom i tužilaštvima, naglašavajući povezanost prijetnji sa svojim radom.
- Novinari trebaju potražiti pravnu pomoć, bilo individualno ili kroz udruženja i sindikate.
- Potrebno je dosljedno učestvovati u prijavljivanju i praćenju postupaka sve do konačne odluke.

Promocija

- Neophodno je javno govoriti o prijetnjama i napadima kako bi se povećala svijest o problemu.
- Novinari trebaju podržavati kolege koji su izloženi prijetnjama ili napadima.
- Potrebno je njegovati profesionalne standarde, etičko izvještavanje i zaštitu izvora kao osnovu za odgovorno novinarstvo.

SLAPP tužbe

- Novinari trebaju odmah kontaktirati pravnu pomoć i obavijestiti redakciju ili udruženje u slučaju pokretanja SLAPP tužbi.
- Neophodno je da novinari dokumentuju cijeli proces i time doprinesu prepoznavanju obrazaca zloupotrebe.
- Potrebno je kroz javno zagovaranje i saradnju s udruženjima doprinositi prepoznavanju i prevenciji SLAPP postupaka.

Zemlje članice Evropske unije odlučile su da udruže svoja znanja, resurse i sudbine. Zajedno su izgradile zonu stabilnosti, demokratije i održivog razvoja, zadržavajući kulturnu raznolikost, toleranciju i individualne slobode. Evropska unija poklanja posebnu pažnju razmjeni postignuća i vrijednosti sa zemljama i narodima izvan svojih granica.

www.europa.eu

Sufinansira
Evropska unija

EVROPSKA UNIJA

Vijeće Evrope je glavna organizacija za zaštitu ljudskih prava na kontinentu. Obuhvata 46 država članica, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Vijeća Evrope su potpisale Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, sporazum koji ima za cilj da zaštiti prava čovjeka, demokratiju i pravnu državu. Evropski sud za ljudska prava kontroliše implementaciju Konvencije u državama članicama.

www.coe.int

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Sufinansira i
implementira Vijeće Evrope